

PERSDOSSIER

KASTEEL VAN GAASBEEK

BE CULTURE
ALL ABOUT ARTS COMMUNICATION

INHOUD

1. PERSBERICHT	2
2. KASTEEL VAN GAASBEEK	3
3. TECHNISCHE FICHE	4
4. ORIGIN	9

1. PERSBERICHT

In september 2020 sloot het Kasteel van Gaasbeek, voor het eerst in bijna honderd jaar, de deuren voor bezoekers en vatte de grote restauratiecampagne aan. Een delicate opdracht die werd toegewezen aan het architectenbureau Origin.

De restauratie van het kasteel is de kers op de taart voor het Masterplan dat het hele kasteeldomein een spectaculaire boost zal geven. De historische parkgebouwen werden al gerestaureerd en aan de straat verrees een gloednieuw onthaalgebouw dat de toegangspoort zal vormen tot de hele erfgoedsite. Naast een grote ontvangstruimte met ticketbalie zullen ook de museumshop, de kasteelbibliotheek en het archief hier te vinden zijn. Maar ook het kasteel zelf transformeerde tot een indrukwekkende werf. De restauratie van de kasteelinterieurs vormt immers het sluitstuk van het omvangrijke Masterplan.

Het einddoel? Een prachtig gerestaureerd kasteel dat in 2023 opnieuw de deuren opent voor bezoekers met maar liefst 30% meer museale ruimte, een fors verbeterde toegankelijkheid, een caffè in het voormalige koetshuis en een vernieuwde scenografie. Architectenbureau Origin heeft de ambitie om de geest van het kasteel zo goed mogelijk te bewaren. Voor de nieuwe ingrepen, ter bevordering van de toegang en circulatie, wordt er gebruik gemaakt van nieuwe materialen, waarbij de motieven geïnspireerd zijn op deze die de markiezin Marie Arconati Visconti en haar architect Charle-Albert introduceerden in het kasteel. De overige kasteelinterieurs worden één voor één nauwgezet en met veel respect voor hun laatnegentiende-eeuwse Gesamtkunstwerk-gehalte gerestaureerd. De kleurrijke wandschilderingen in de kamers, gangen en zalen die in de twintigste eeuw overschilderd werden, worden nu minutieus gereconstrueerd, net als de lambriseringen. Het ontwerp van architectenbureau Origin streeft ernaar evenwichtig en respectvol om te gaan met zowel de noden van het publiek als het museum zelf, een uniek Theatrum Historiae dat Markiezin Marie Arconati Visconti aan de Belgische Staat schonk in 1922. Gedurende de laatste jaren evolueerde het kasteel van een statisch museum tot een dynamisch erfgoedlaboratorium waar historisch erfgoed geconfronteerd wordt met hedendaagse kunst.

2. KASTEEL VAN GAASBEEK

Net buiten Brussel, middenin de glooiende heuvels van het Pajottenland troont het Kasteel van Gaasbeek. De middeleeuwse burcht kende een bewogen geschiedenis en evolueerde van strategisch bolwerk naar riant buitenverblijf. De graaf van Egmond was een van de bekendste eigenaars. Het huidige gebouw kreeg zijn romantische restyling op het einde van de negentiende eeuw dankzij de intrigerende Franse markiezin Marie Arconati Visconti. Zij was de schoondochter van Milanese aristocraten Giuseppe en Costanza Arconati Visconti die van dit kasteel, tussen 1821 en 1839, een unieke ontmoetingsplaats maakten voor intellectuele uitwisselingen tussen verbannen Italiaanse politici, Europese schrijvers en wetenschappers. Ook Marie Arconati Visconti stond open voor de grote intellectuele debatten van haar tijd, waarvan onder andere haar briefwisseling met en steun voor Alfred Dreyfus getuigen. Zij richtte het kasteel in als museum voor haar enorme kunstcollectie en bespeelde het als historisch theaterdecor. De droomburcht die toen ontstond, heeft ook nu nog iets van een tijdmachine. U dwaalt hier door historiserende interieurs en ontdekt wandtapijten, schilderijen, meubilair, beelden en andere waardevolle objecten.

Het Kasteel van Gaasbeek is momenteel gesloten voor een grote restauratiecampagne en heropent in 2023. Het parkdomein en de Museumtuin blijven open en toegankelijk!

Het kasteelpark met zijn eeuwenoude bomen, vijvers, dreven, kronkelende paden en her en der opgetrokken historische gebouwen, vormt een gedroomde plek voor onthaasting. In het domein bevindt zich ook de unieke museumtuin, waar oude fruit- en groentesoorten gekoesterd worden.

3. TECHNISCHE FICHE

TYPE GEBOUW
Cultureel gebouw

LOCATIE
Kasteelstraat 40
1750 Lennik

STIJL
Neo-Vlaamse renaissance en neo-
gotiek

DATERING
Basis: 13^e eeuw
Belangrijke bouwdelen: 16de eeuw
Huidig uitzicht: eind 19de eeuw

ONTWERPER(S)
Jean Van holder
Charles Albert

JURIDISCH STATUUT
Beschermd als landschap
(26/10/1936) en beschermd als
monument (26/03/1998)

BOUWHEER
Vlaamse Overheid
Havenlaan 88 bus 60
1000 Brussel

CONTACTPERSOON
Mevr. Kim Jacxsens

GEBRUIKER
Kasteel van Gaasbeek

CONTACTPERSOON
Dhr. Luc Vanackere

Kasteel van Gaasbeek

Restauratie van de interieurs en gedeeltelijke herinrichting

Situering van de opdracht

De opdracht voor de restauratie en de herinrichting van het Kasteel van Gaasbeek omvat enerzijds het restaureren van de 19de-eeuwse interieurs, en anderzijds de studie van het museumparcours en de scenografie, waaronder het ontsluiten van een aantal ruimtes die nog geen deel uitmaken van het huidige museum. Daarnaast werden ook studies uitgevoerd ten aanzien van het verbeteren van de toegankelijkheid en het oplossen van een aantal bouwfysische en stabiliteitstechnische problemen. Ney & Partners ontwierp in het kader van deze opdracht een luifel voor de binnenkoer van het kasteel.

Kennismaking met het gebouw

In het pittoreske pajottenland situeert zich het kasteel van Gaasbeek, het voorwerp van deze opdracht. Zijn oorsprong ligt in de 13de eeuw. Het eerste kasteel – militair van aard - was in bezit van de heren van Leuven, en zou door omstandigheden van een politiek conflict tot op de grond worden gelijkgemaakt door de Brusselaars. De eeuwen daarop zou het kasteel vele ontwikkelingen kennen: de opeenvolgende kasteelheren zouden het kasteel steeds naar hun smaak aanpassen, waardoor het miliaire plaats zou moeten ruimen voor luxe en praal. Van uitzonderlijke waarde is dan vooral de 16de-eeuwse Keizer Kareltrap; een zeldzame getuige van profane renaissance architectuur in onze streken.

Het kasteel dat heden kan worden bezocht, heeft zijn uiterlijk haast volledig te danken aan de grote "restauratie" die aan het einde van de 19de eeuw plaatsvond, op initiatief van markiezin Arconati Visconti. Zij opteerde voor een 'archaïserende renovatie' in de geest van Viollet-le-Duc en wilde van het kasteel een 'Theatrum Historiae' maken, een schijn voor haar indrukwekkende kunstverzameling. Zo ontstond de huidige 'droomburcht', een tijdmachine die markiezin en haar (vaak hoogstaand) bezoek in staat moest stellen het verleden te herbeleven door het aandoen van stijklkamers. Het ontwerp voor deze restauratie werd gemaakt door architect Jean Van Holder en na diens dood opgevolg door architect Charles Albert.

ONTWERPTEAM

In onderaanneming:
Daidalos (bouw fysica en akoestiek)
Ney & Partners (stabiliteit)
HP Engineers (technieken)
Niek Kortekaas (scenografie)

TEAM ORIGIN – ARCHITECTUUR

Barbara Pecheur, Griet Bronselaer,
Joke Nijs, Egeleen Romaen, Marion
Bourgeois en Monique Van den
Bergh

UITVOERDERS

–

TOEWIJZING OPDRACHT

Openbare procedure voor diensten

KOSTPRIJS

Budget: 4.500.000 € excl. BTW

OPPERVLAKTE

4.750 m² bruto

AANVANG OPDRACHT

05/2018

VORDERINGSSTAAT

Voorontwerp: 10/2018
Definitief ontwerp: 07/2019
Aanbesteding: 02/2020

Als republikeinse in hart en nieren, had de markiezin een bijzondere voorliefde voor de 16de eeuw en de renaissance. Aan de Parijse École des Chartres kwam ze in aanraking met de speciale methodologie van het 'beter begrijpen' van een periode in de geschiedenis door de beleving van diens materiële cultuur. Het is in die context dat de stijlkamers van het kasteel begrepen moeten worden. Zowel gebouw als interieur vormen dus samen met de collectie een uitzonderlijk bewaard voorbeeld van een minutieus gepland 'Gesamtkunstwerk'. De markiezin schonk het park en het kasteel met een deel van de collectie in 1921 aan de overheid, met de verplichting om het open te stellen als museum.

Het museum evolueerde gedurende de laatste jaren van een statisch museum tot een dynamisch erfgoedlaboratorium. Het museum streeft ernaar om de bezoekersbeleving centraal te plaatsen en een plek te zijn waar historisch erfgoed geconfronteerd wordt met hedendaagse kunst. De bezoeker is hier niet slechts een passieve observator van objecten, maar wordt juist door deze confrontatie een actieve belevener. Tevens streeft het museum naar een grotere wisselwerking tussen interieur en exterieur: het gebouwde museum versus zijn groene omgeving.

Het museum focust niet enkel op het erfgoed als toeristische trekpleister, maar heeft de ambitie vooropgesteld om voor een breed publiek toegankelijk te zijn: voor scholen, gezinnen en kinderen. Tentoonstellingen worden steeds uitgewerkt op verschillende niveaus en voor verschillende profielen.

Onze visie

Gezien het boeiende en bewogen verleden van het kasteel en zijn collectie, werd een specifieke fase van het kasteel geïdentificeerd als een referentiefase. Vertrekkende vanuit deze waardebeoordeling van het verleden, werd met een grondige analyse van het heden (waaronder een opname van de bestaande bouwkundige en bouwfysische toestand van het gebouw en de werking van het museum), gewerkt naar de toekomst; rekening houdend met de ambities die het museum vooropstelt.

Onze filosofie voor het aanpakken van het project, was dus duidelijk: de wens van de laatste eigenares van het kasteel verderzetten. Ze had het kasteel met zijn stijlkamers ingericht ten behoeve van een educatieve invulling, en had het goed, samen met zijn park, de Belgische Staat nagelaten zodat het kon opengesteld worden voor het publiek. In klare taal: het museum zou zo goed als mogelijk worden opengesteld aan het publiek, met vernieuwde technische uitrusting, zonder dat de historisch en artistieke waardevolle aspecten hiervoor inboeten.

Voor de nieuwe ingrepen, ter bevordering van de toegang en circulatie, wordt er gebruik gemaakt van nieuwe materialen, waarbij de motieven geïnspireerd zijn op deze die de markiezin introduceerde in het kasteel. De lokalen die in de 20ste eeuw overschilderd werden, krijgen een reconstructie van hun lambrisering en decoratieve muurschildering.

Enkele bijzondere facetten van het project

Heel de ingang werd herwerkt, met een voor iedereen toegankelijk onthaal, dat ervoor zorgt dat de bezoekers niet opnieuw buiten moeten wanneer ze hun ticket gekocht hebben. Er werd een nieuwe onthaalbalie ontworpen, met opbergruimte en lockers.

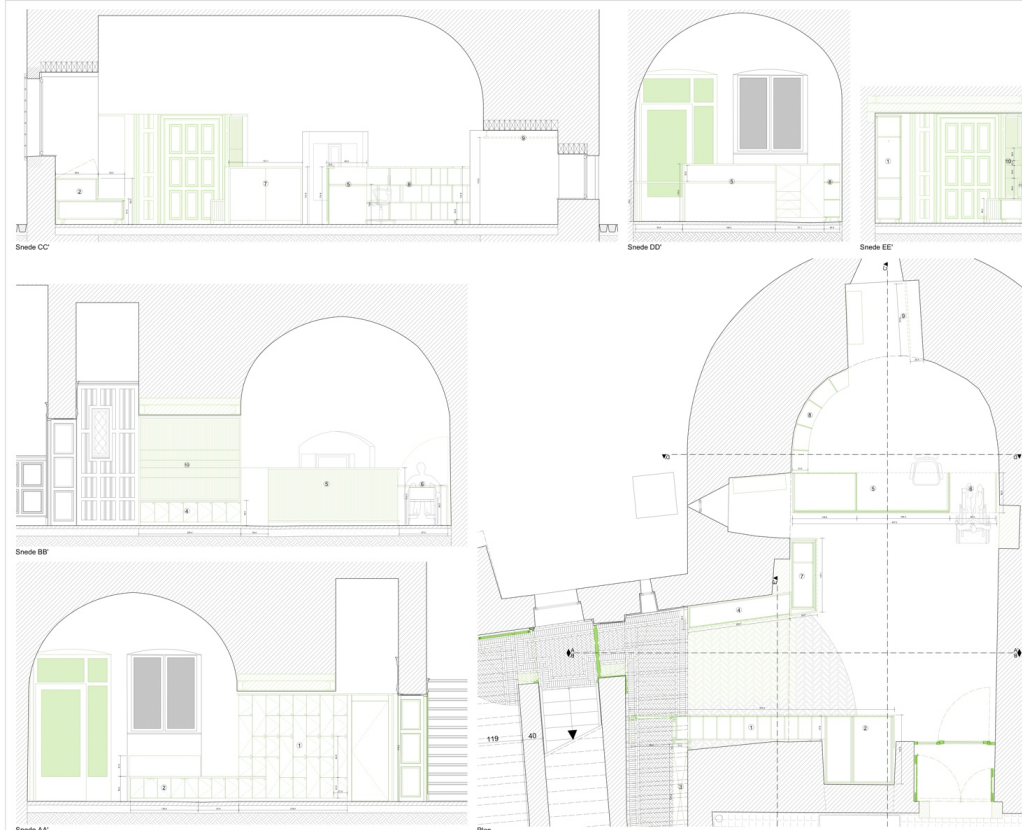
Er werd ook een tearoom met terras ontworpen. Naast het terras wordt een geklimatiseerde ruimte georganiseerd. Het is de enige geklimatiseerde ruimte als dusdanig in het kasteel. Om de interventie van technieken te beperken werd gekozen om deze te lokaliseren in de vleugel met de kantoren, waar ten gevolge van vroegere ingrepen weinig erfgoedelementen bewaard waren gebleven. In de museumvleugel wordt bewust niet gekozen voor een 'klassieke' klimatisatie, maar wordt er gewerkt met een conservation heating om de impact op het erfgoed te beperken. Het klimaat van het kasteel werd met zorg bestudeerd door Daidalos, meer specifiek de schommelingen in relatieve vochtigheid en hun werking op de interieurdecoraties en collectiestukken. Om te grote schommelingen te vermijden, wordt het klimaat in het kasteel gereguleerd d.m.v. deze conservation heating. De integratie van de technieken werd met zorg geïntegreerd in de beschermde interieurs. Kostbare objecten kunnen worden tentoongesteld in geïsoleerde en vochtregulerende vitrinekasten.

In de zolderruimtes van het kasteel verblijven vleermuizen; deze habitat moest zo veel mogelijk gevrijwaard worden. Tegelijkertijd heeft het museum wel nood aan meer ruimte, en dienden de museumstukken die aldaar werden opgeslagen, beter beschermd te worden. Door het implementeren van een box-in-boxsysteem in de zolderruimte wordt er antwoord geboden op de voorgenoemde problemen. Er werd een extra beschermd bezoekersparcours ontworpen op zolder met geïsoleerde en vochtregulerende vitrines.

Het ontwerp streeft ernaar evenwichtig en respectvol om te gaan met zowel de noden voor het publiek en het museum, de fauna en flora die zich in en rond het kasteel bevindt, als uiteraard het 'Theatrum Historiae' dat de Markiezin Arconati-Visconti ons schonk.

In de loop van het restauratieproces kon het team van het kasteel ook verder nadenken over verschillende belangrijke verhaallijnen die als een extra laag toegevoegd moesten worden aan de architectuur, de interieurs en de collectie. Die reiken een stuk verder dan de grote verbouwingsfase uit de periode van Markiezin Arconati Visconti en architect Charle Albert, en evoceren kasteelbewoners of -eigenaars van voor het einde van de 19de eeuw, elk binnen hun eigen tijdsgeest en levenssfeer.

Daarom werd besloten om de eerste verdieping van de zgn. petit-Blois-vleugel weliswaar te restaureren op basis van het concept dat Charle Albert ervoor uitwerkte, maar binnenin deze drie typische neorenaissance-kamers een systeem van losse 'boxen' te creëren, in feite uit de kluiten gewassen decors. Die dompelen de bezoekers achtereenvolgens onder in de periode van Markies Paul Arconati (empire), de postnapoleontische sfeer waarin het echtpaar Giuseppe en Costanza Arconati Visconti leefde (de jaren 20 en 30 van de 19de eeuw) en de wereld van de Oriënt, die voor Markies Giammartino Arconati Visconti een tweede heimat vormde. Het principe van de 'stijlkamers', dat ook in ander zones van het kasteel al werd toegepast, werd hier door scenograaf Niek Kortekaas op een hedendaagse manier geïnterpreteerd, nl. als niet-definitieve ingreep, waardoor de ruimtes later een andere invulling kunnen krijgen, als dat wenselijk zou zijn.

*Onthaalbalie met opbergruimte en lockers
Luifel in de binnentuin van het kasteel*

doorlopend dek boven op spantenstructuur / plaats voor technieken / doorzicht naar nok /

ritme van kaders met metalen horrengas

vitrine ritme's

plaatsing wall washers voor het belichten van het dak achter het gas. Eventueel display mogelijkheid mits afscherming vleermuizen

ritme van kaders met metalen horrengas / of textiel PVC gaas doorzicht. Kaders zijn wegneembaar.

Expositieruimte op de zolder

4. ORIGIN

Origin Architecture & Engineering is een architecten- en stabiliteitsbureau dat toekomst wenst te geven aan de rijkdom van het verleden. De restauratie, de renovatie en de herbestemming van een waardevol gebouw of site betekent eerbiedig omgaan met dit erfgoed met respect voor de plaats, de mens en de betekenis.

Zijn hedendaagse architectuur en de restauratie of renovatie van erfgoed, als resultaat van een gelijkaardige aanpak, dan niet hetzelfde vak? Het antwoord is niet vanzelfsprekend: ja voor het principe, maar neen voor de actie.

Het feit dat op bestaande gebouwen wordt ingegrepen, vereist de uitvoering van diepgaande voorbereidende studies om alle bijzonderheden en kwaliteiten te ontdekken, te kennen en te eerbiedigen. Dit betekent dus automatisch dat er beroep moet worden gedaan op specialisten. Zo zijn een groot deel van de vennoten, projectleiders en medewerkers binnen Origin Architecture & Engineering in het bezit van een master erfgoedrestauratie. De kennis is des te gericht. Verschillende vennoten en medewerkers van Origin Architecture & Engineering geven les in de Nederlandstalige en Franstalige universiteiten van ons land (Universiteit Antwerpen, UCL, ULB, Master Paix Dieu en VUB).

Vandaag bestaat Origin Architecture & Engineering uit 40 medewerkers met ongeveer een gelijke verdeling tussen Nederlands- en Franstaligen. Zo is Origin Architecture & Engineering een architectenbureau dat actief is in beide taalgemeenschappen.

Voor zowel openbare als privégebouwen, bruggen of andere infrastructurele werken met een patrimoniale waarde in de culturele zin van het woord, staat Origin Architecture & Engineering in voor de studies en de opvolging van hun restauratie of renovatie. Hiervoor worden onder meer historische, architecturale en technische studies ondernomen.

Origin Architecture & Engineering staat eveneens in voor de stabiliteitsstudies en de coördinatie van de technische uitrustingen. De aanpak is globaal, alle technische problemen worden bestudeerd.

BE CULTURE
ALL ABOUT ARTS COMMUNICATION

General Manager: Séverine Provost
Project Coordinator: Florian Doods & Sophie Moffat
florien@beculture.be - +32 494 87 71 09
sophie@beculture.be - +32 494 65 36 57
info@beculture.be - +32 2 644 61 91

beculture.be
facebook.com/beculture
instagram.com/beculture
twitter.com/beculture

